

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIWDIŃ INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

TALABALARDI ÁDEP-IKRAMLILIQQA TÁRBIYALAWDA MILLIY DÁSTÚRLERDEN PAYDALANIW

Qazaqbaeva Gulsara Rawaj qızı,

NMPI sırtqı tálim bólimi

Pedagogika tálim baǵdarı 3-kurs talabası

Annotaciya. Milliy qádiriyatlarımız keń sawlelengen dereklerden biri-bul xalıq dástanları bolıp, olarda milliy qádiriyatlarımızdı kóriwimizge boladı. Adamzat jámiyetiniń belgili bir rawajlanıw basqışında etnikalıq toparlar, urıwlar hám qáwimlerdiń birigiwi negizinde xalıqlar, onıń jaslardı turmısqa tayarlawdaǵı ámeliy tájiriyesi kórinedi. Xalıq dóretpeleriniń negizgi túrleri dástanlar menen erteklerde, apanalar menen naqıl-maqallarda unamlı qaharmanlar xalıqtıń, watannıń shın azamatı dárejesine kóterildi.

Tayanış sózler: Tarbiya, ádep-ikramlılıq, milliy dástúrler, jámiyet, etikalıq normalar, kamil insan, social dáreje.

Talabalardı ádep-ikramlılıqqa tárbiyalawda milliy dástúrlerden paydalanıw áhmiyetli orın iyeleydi. Túrli qollanbalar, oqıw-metodikalıq qurallar, sonday – aq, zamanagóy texnologiyalardan paydalanǵan halda keleshek iyeleri bolǵan jas áwladqa tereń bilim menen birge ádep–ikramlılıq normaların da boyına sińdirip barıwımız kerek.

Ata-analar óz perzentlerin kámil insanlar etip tárbiyalawı, olardı watanǵa muhabbat, miyneti hám belsendiligi menen ózgelege payda keltiriw, bir-birewge sadıqlıq sıyaqlı eń jaqsı pazıyletlerdi kamal taptırıwǵa xızmet etedi. Perzentlerimizdiń bunday jetik insanlar bolıwında shańaraqtıń tatıwlıǵı, ata-ananıń óz perzentlerine bolǵan mehir-muhabbatı da nátiyjeli tásir kórsetedi.

Oqıtılatuǵın hár bir pánniń ayırıqsha tárbiyalıq áhmiyeti hám múmkinshilikleri bar. Áne sol múmkinshiliklerden óz ornında tuwrı paydalanıw oqıtıwshınıń bilim, tájiriye hám uqıbına, dóretywshilik islewi, izertlewine baylanıslı bolıp tabıladı.

Joqarı oqıw orınları talabalarınıń aqıl-oyınıń rawajlanıwında ádewir ilgerilew seziledi. Zatlar hám qubılıslardı baqlaǵanda olardıń baslı ayırmashılıqların, mánisin, sebepli–nátiyjeli baylanısların biliwge umtıladı. Usılardıń negizinde olarda qabıl etiw, erikli dıqqat, abstrakt oylaw rawajlanadı, logikalıq yad jetilisedi.

Dúnıyaǵa kózqarastıń hám ruwxıyılıq, ádep–ikramlılıqtıń rawajlanıwında orta mektep jası áhmiyetli dáwir bolıp tabıladı. Olarda milliy ideya, isenim, maqset–murat tez pát penen rawajlanadı. Sanalı ózlestirgen minez–qulıq qádelerin óz erki menen orınlawǵa umtıladı.

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIWDIŃ INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

Milliy dástúrler ruwxıy qádiriyatlardıń ajıralmas bir bólegi. Milliy ruwxıy qádiriyatlardıń bir bólegi bolǵan xalıq awızeki dóretywshiliginiń de milliy ideyanı qalıplestiriwdegi ornı hám áhmiyetin izertlew aktual máselelerdiń biri.

Qádiriyatlar máselesine ğárezsizlik dáwirine kelip úlken itibar qaratıldı. Xalqımızdıń neshshe ásirlerden berli qádirlep kiyatırǵan milliy úrp-ádetleri keń túrde belgilenip, olar boyınsha unamlı isler amelge asırıldı. Asirise, tálim-tárbiya tarawında milliy qádiriyatlarımızdan paydalanıw keń jolǵa qoyıldı. Mámleketimiz bul islerge ayırıqsha itibar berip, jaslardıń hár tárepleme bilim alıwına shárayatlar jaratıp berdi.

Talabalar menen birge tariyxıy, mádeniy miyras obyektlerine ekskursiyaǵa, sayaxatqa barıw waqtında jolda yaki transportlarda jası úlkenlerge húrmet kórsetiwın baqlap barıw múmkin. Jáne de sabaq procesinde qosımsha kórgizbe qurallardan paydalanıw maqsetke muwapıq. Qısqasha videofilm, videorolikler, milliy qádiriyatlarımız sáwlelengen kinolardan úzindiler qoyıp beriw de oqıwshılarda milliy mentalitetti qalıplestiriw, ata-babalar ruwında tárbiyalawda úlken áhmiyetke iye. Bunda oqıtıwshıǵa qoyılatuǵın talaplar oǵada joqarı boladı. Sebebi, zamanagóy “rep”, “rok” esitip júrgen balanı duwtar hawazın tıńlawǵa, jırawdıń dástanın tıńlatıwǵa erisiw úlken miynet. Sonlıqtan, pedagogtıń ózi eń dáslebinde bunday milliy kórkem ónerlerimizden, salt-dástúrlerimizden xabarlı bolıwı kerek.

Milliy qádiriyatlarımız keń sawlelengen dereklerden biri-bul xalıq dástanları bolıp, olarda milliy qádiriyatlarımızdı kóriwimizge boladı. Adamzat jámiyetiniń belgili bir rawajlanıw basqıshında etnikalıq toparlar, urıwlar hám qawimlerdiń birigiwi negizinde xalıqlar, onıń jaslardı turmısqa tayarlawdaǵı ámeliy tájiriybesi kórinedi. Xalıq dóretpeleriniń negizgi túrleri dástanlar menen erteklerde, apsanalar menen naqıl-maqallarda unamlı qaharmanlar xalıqtıń, watannıń shın azamatı dárejesine kóterildi. Olar aqıl-parasatlı, adamgershilikli, hújdanlı, tapqır, ras sózli, hadal, uqıplı, miynet súygish, ónerli, miyrim-shápáatli, múriwbetli, qayır-saqawatlı, insaplı, qıyınshılıqlardan qorıqpaytuǵın márt etip kórsetiledi.

Dástanlar xalqımızdıń basqa kórkem awızeki dóretpelerine qaraǵanda adam ómirin keń turde qamtıytuǵını hám memizge belgili. Onda qaharmannıń tuwılıwınan baslap, er jetiwine deyingi waqıyalar, jeke xojalıq átirapındaǵı waqıyalardan basqa ellerdiń, ishki-sırtqı jaǵdayları, tolıp atırǵan xalıq dásturleri, qaharmanlardıń eline, xalqına degen muhabbatı, onıń ushın alıp barǵan gúresleri sóz etiledi.

Oqıw xızmeti dawamında payda bolǵan ózgesheliker balanıń keleshekte rawajlanıwı ushın tiykar bolıp xızmet etedi. Mekteptegi oqıw balalardıń biliw zárúrliklerin tez rawajlanıwı hám sıpatlı bolıwı, olardıń átirap turmısqa aktiv

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍN INTEGRACIYASÍ»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

qızıǵıwshılıqların júzege keltirip, jana bilim hám konlikpelerdi iyelewlери ushın shárayat jaratadı. Bala áste-aqırınlıq penen óziniń psixikalıq proceslerine iyelik etip, qabil etiw, dıqqat hám este saqlawın basqara alıwdı úyrene baslaydı.

Talabalardı ádep-ikramlılıqqa tárbiyalawda milliy dástúrlerden paydalanıw oqıwshını elsúyer, watanpárwar etip tárbiyalawǵa imkaniyat jaratadı. Mısalı, oqıwshılardıǵa ámeliy tapsırmalar beriw waqtında, shańaraqtaǵı milliy qádiriyatlardan mısıl keltiriwdi sorawǵa boladı. Sonday-aq túrli toylardıǵa, lazımlardıǵa, merekelerge barganda esitken, kórgen waqıyaların da xatqa túsiriwdi, onı doslarına aytıp beriwdi tapsırıwǵa boladı. Sebebi hátte bir awılda turıp ta túrli salt-dástúrleri bar elatlarda ushırasıwı múmkin. Bul arqalı oqıwshılar óz eliniń salt-dástúrlerin, mádeniyatın úyrenip baradı.

Ǵárezsizlik jılları millettin jas awladqa tálim-tarbiya beriwdegi ideyaları, tilekleri menen úmitleri, niyetleri menen arızıw-armanları tárbiyanın milliy maqsetine aylandı, tárbiyanın milliy maqseti qalıplesti. Talabalar arasında doslıq qarım-qatnasların payda etiw, olardı bekkemlewde sálemlesiw ádebin tuwrı qalıplestiriw kerek.

Talabalar menen oqıtıwshıları jaqsı emocional múnasibette boladı. Usı dáwirge shekem tuwrıdan-tuwrı ulkenler basshılıǵında ol yaqı bul xabarlarıdı ózlestirip kelgen bolsa, endi óz qálewi erki menen zárur maglıwmatlar toplawǵa, óz aldına anıq maqset hám wazıypa qoyıwǵa háreket etedi. Balanın mine usı aktivligi este saqlawınıń belgili bir darejede rawajlanǵanlıǵın bildiredi. Aqılıy jol menen sholkemlestirilgen tálim procesi bul jastaǵı balalardıń oylawın jedel rawajlandıradı. Bul jastaǵı bala basqa dáwirlerge salıstırǵanda kóbirek nárseni ózlestiredi. Mektep bilimlendiriwi oqıwshınıń turmıs tárizin, social dárejesin, klass jámaáti, hám shańaraq ortalıǵındaǵı ornın ózgerdedi. Onıń wazıypası oqıwdan, bilim alıw, kónlikpe hám sheberliklerdi iyelew, ózlestiriwden ibarat bolıp qaladı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. А.К. Пазылов, Қ.Қосназаров, Қ.Сейтмуратов, З.Қурбаниязова. Дидактика. Нөкис, НМПИ баспаханасы, 2018 ж. 112 б.
2. А.К. Пазылов. Ана мектеп – бахтымыз. Нөкис, НМПИ баспаханасы, 2018 ж. 40 б.
3. А.К. Пазылов, Қ.Қосназаров, Қ.Сейтмуратов, З.Қурбаниязова. Педагогика теориясы. Ташкент «Noshir» нашриёти 2018 й. 456 б.
4. К. Пазылов, Қ.Сейтмуратов, З.Қурбаниязова Тәрбия теориясы. Нөкис «Билим» баспасы 2019-ж.166 б